

“BƏZƏN RAYONLARDA TOZUN MİQDARI BAKIDAKI İLƏ MÜQAYİSƏDƏ BİR NEÇƏ DƏFƏ AŞAĞI OLUR”

“DƏNİZ OLMASAYDI, BAKININ HAVASI DAHA PİS OLARDI”

Kaspi

WWW.KASPI.AZ UC SSRIN QIZETI WWW.KASPI.AZ UC SSRIN QIZETI WWW.KASPI.AZ UC SSRIN QIZETI WWW.KASPI.AZ UC SSRIN QIZETI

Rövşən Abbasov:

“Yoxlamaların nəticəsinə görə, Bakıda ən çirkləndirici hava “Neftçilər” metro-stansiyası ətrafındadır. Burada havanın çirklilik dərəcəsi günün saatlarına görə dəyişir. Ən çirkləndirici hava səhər saat 11-12 radələrində müşahidə olunur”.

Azərbaycanın bölgələrinə gəzmək üçün tutaqlardan belə bir cümlə eşidirik: “Gedək təmiz hava alağ”. Çünki hər kəs Bakıda ciyərlərimizə çəkdiyimiz havanın təmiz olmadığını bilir. Ancaq Bakının da havası daha çirkləndirici və nisbətən yaxşı hesab edilən əraziləri var. Bununla bağlı zaman-zaman yoxlamalar aparılır. Həmin yoxlamaların aparılmasında iştirak edən mütəxəssislə söhbət etmişik. Söhbət Xəzər Universitetinin Coğrafiya və ətraf mühit departamentinin Laboratoriyasının müdiri Rövşən Abbasovdan gedir.

● **Rövşən müəllim, laboratoriyanız tərəfindən Bakı şəhərində havanın keyfiyyəti sonuncu dəfə nə zaman yoxlanıb?**

● Pandemiya əvvəl daha tez-tez yoxlamalar aparırdıq. Pandemiya dövründə bir az azaldı. Sonuncu dəfə fevral ayında yoxlamamız olub.

● **Ən son yoxlamalara görə Bakıda ən çirkləndirici hava əraziləri hansılardır?**

● Bizim yoxlamalarımız ilk vaxtlar daha çox metro stansiyalarının yaxınlığını və Bakıdan kənar qəsəbələri əhatə edirdi. Yoxlamaların nəticəsinə görə, Bakıda ən çirkləndirici hava “Neftçilər” metrostansiyası ətrafındadır. Burada havanın çirklilik dərəcəsi günün saatlarına görə dəyişir. Ən çirkləndirici hava səhər 11-12 radələrində müşahidə olunur. Ondan sonra “Koroğlu” metrostansiyasının ətrafı gəlir. “Sahil”, “20 Yanvar”, “Memar Əcəmi”, “Gənclik” və s. metro stansiyalarının ətraf əraziləri gəlir. Ən təmiz havanı Buzovna, Bilgəh istiqamətində müşahidə etdik. Ümumilikdə isə, qəsəbələrə səhər üçün havası arasında böyük fərq var.

METRONUN HAVAYA TƏSİRİ

● **Niyə araşdırma üçün metro stansiyalarının ətraflarını seçirsiniz? Metronun havanın keyfiyyətinə təsiri nə kimi olur?**

● Metronun havanın keyfiyyətinə birbaşa deyil, dolaylı təsiri var. Metro yerləşən ərazilərdə əhali sıx yaşayır, daha çox toplaşır, həmin yerlərdə avtomobillər daha çox olur. Bu da atmosfərə daha çox küükür, azot oksidlərinin atılması və havanın keyfiyyətinin pisləşməsi deməkdir. Digər məqam isə tikinti şirkətlərinin bina tikintisi üçün metro ətraflarını seçməsidir. Çünki insanlar nəqliyyat baxımından daha rahat yerləri istəyirlər. Ona görə tikinti şirkətləri metro ətrafında sürətli şəkildə evlər tikirlər. Müvafiq orqanlar bunun qarşısını almaq istəyirlər, amma bir də görsən ki, hardasa yenə yer tutuldu.

● **Bəs çıxış yolu nədir?**

● Bunun qarşısının alınması üçün Bakıda metro şəbəkəsi genişlənməlidir. Hazırkı metro şəbəkələrinə düşən yük paylanmalıdır. Məsələn, Neftçilərdə metro var, Bakıxanov qəsəbəsində yox. Qaraxuxur, Xırdalan, Masazır və s. ərazilərdə də metrora ehtiyac var. Bu paylanmalar kömək edəcək ki, yük hansısa metrora düşməsin. Yaxud Masazır, Hökməli, Bakıxanov kimi yerlərdə də metro olsaydı, tikinti şirkətlərinin bir qismi tikinti üçün o əraziləri seçərdi.

Metro stansiyalarının artması ilə insanlar şəxsi avtomobillərdən daha az istifadə edəcəklər. Bu da havanın daha az çirklənməsinə səbəb olacaq. Deyə bilərsiniz ki, məsələn, “28 May” metrostansiyası var, amma onun ətrafında şəxsi avtomobillər çoxdur. Çünki metrodan çıxırsınız, rahat deyil. Stansiyalar çox olarsa, bu pay

MÜSAHİBƏ

WWW.KASPI.AZ UC SSRIN QIZETI WWW.KASPI.AZ UC SSRIN QIZETI WWW.KASPI.AZ UC SSRIN QIZETI WWW.KASPI.AZ UC SSRIN QIZETI

SÖHBƏTLƏŞDİ:
AYGÜN AŞIMQIZI
aygunasimqizi@kaspi.az

“*Toz problemini azaltmaq üçün Bakı ətrafında bitki örtüyü daha sıx əkilməlidir ki, qum-çınqıllı ərazidəki hava şəhərə daxil olmamışdan əvvəl filtrasiya olunsun. Məsələn, Xocasən gölü ətrafında salınan iri yaşılıq əraziləri bir neçə ildən sonra həmin ərazidə, eləcə də Bakının şimal hissəsində havanın keyfiyyətinin yaxşılaşmasına ciddi təsir edəcək.*”

bölmə, sıxlıq daha az, komfort daha çox olar.

BAKININ HAVASINI ÇİRLƏNDİRƏNLƏR

● **Bakıda havanın çirklənməsinə səbəb olan əsas məqamlar nələrdir?**

● Abşeron yarımadasında şəhər olmasaydı belə, bu ərazidə havanın keyfiyyəti digər yerlərlə müqayisədə daha aşağı ola bilərdi. Çünki tozlu, quraq ərazidir, bitki örtüyü çox deyil. Bakının ətrafında çoxlu daş karxanaları var. Onların tozu nəinki Bakı, ətraf yaşayış ərazilərində də hiss olunur. Bütün bunların fonunda Bakıda havanın keyfiyyətini pisləşdirən əsas amil avtomobillərdir. Məlumdur ki, Almaniyaya, ABŞ, Cənubi Koreya kimi ölkələrdən Azərbaycana işlənmiş avtomobillər çox gətirilib. İşlənmiş avtomobillər həm benzini çox yandırır, həm havaya tullantıları daha çox olur. Elektrik və hibrid avtomobillərin məşhurlaşması ilə global səviyyədə bu problem həllini tapır. Ancaq bu, Azərbaycan kimi ölkələr üçün təhlükə ola bilər. Tam elektrik avtomobillərinə keçən ölkələrdəki daxili yanma mühərriki avtomobillər necə olacaq? Hamısı bizim kimi ölkələrə gedə bilər. Yaxın 10-15 ildə güclü bir dalğa - benzinsiz işləyən avtomobillərin qiymətində güclü enmələr olacaq. Azərbaycan kimi ölkələrə növbəti təzyiqlər artacaq. Biz özümüzi bundan qorumaalıyıq.

2015-2016-cı illərdə Azərbaycan Paris Sazişinə qol çəkib, könlü öhdəlik götürüb ki, öz ərazisində atmosferə atılan tullantılar - xüsusilə karbon qazını 30 faizə qədər azaldacaq. Bu istiqamətdə çoxlu tədbirlər gedir. Hibrid və elektrik avtomobillərinin ölkəyə idxal olunmasında gömrük rüsumları azaldılıb ki, insanlarda həvəs yaransın. “Toyota Prius” hibrid avtomobilləri nə qədər artıb. İkiqat az benzini yandırır, havanı da ikiqat az çirkləndirir.

SUMQAYITIN HAVASI İDEAL DEYİL

● **Sumqayıt sovet dövründə iri kimya sənayesi mərkəzi olub. Şəhərin havası o vaxt çox çirkləndirici idi. SSRİ dağıldıqdan sonra kimya sənayesi müəssisələri də fəaliyyətini dayandırdı, havası da düzəldi. Son illər Sumqayıtın havası ilə bağlı şikayətlər çoxalıb.**

● Sovet dövrü ilə müqayisədə Sumqayıtın havasının keyfiyyətində xeyli yaxşılaşma gedib. Bunun əsas səbəblərindən biri bezi çirkləndiricilərin reabilitasiya olunmasıdır. Sumqayıtda bir çox təmizləmə layihəsi həyata keçirilib, yaşılıqlar salınıb. Üstəlik, oradakı zavodlarda köhnə texnologiyaların çoxu dayanıb, daha müasir texnologiyalar gətirilib. Hətta Sumqayıtın elə

● **Bu, hazırda havanın keyfiyyətində fərq yaradırmı?**

● Hələ o səviyyədə

gətirilməyib. Ancaq həmin hibrid avtomobillərin əvəzinə tam benzinsiz işləyən nəqliyyat vasitələri gətirilsəydi, indi havanın keyfiyyəti daha pis olardı.

● **Bakı şəhəri ilə regionlarımızın havasını müqayisə etsək, fərq nə qədərdir?**

● Xüsusilə, meşə rayonlarında Bakı ilə müqayisədə havanın çirklənməsi çox azdır. Məsələn, Qəbələ, Qubada havanın keyfiyyəti daha yüksəkdir. Bunu öz ağıcaqlarınızda belə hiss edə bilərsiniz. Bəzən rayonlarda tozun miqdarı Bakıda ilə müqayisədə bir neçə dəfə aşağı olur. 300-400 faiz fərq var.

● **Regionlarımızın havasını müqayisə edək.**

● Nisbətən Gəncədə havanın keyfiyyəti aşağıdır. Buna səbəbdə avtomobillərin sayının çox olması təsir edir. Sumqayıtda da havanın keyfiyyəti aşağıdır. Şirvan şəhərində bir qədər aşağıdır. Dağ rayonlarında hava keyfiyyəti yüksəkdir. Aran rayonlarında da havanı çirkləndirən geniş yayılmış mənbələr yoxdur. Aran rayonlarında hava tozlu ola bilər. Bunun da səbəbi bitki örtüyünün zəif olmasıdır.

şimal hissəsində havanın keyfiyyətinin yaxşılaşmasına ciddi təsir edəcək. Havanın havası ilə bitki örtüyü arasında ciddi əlaqə var. Meşəlik, otluq ərazilərdə havanın keyfiyyəti daha yaxşı olur. Bakı ətrafında boş ərazilərdə süni olaraq yaşıllaşdırma işləri aparılmıdır.

● **Son illər Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin məlumatlarında havanın keyfiyyətində nəzərəcəpəcaq dərəcədə yaxşılaşma olduğu bildirilir.**

● Pandemiyanın sərt karantin dövründə havanın keyfiyyətində kəskin yaxşılaşma qeyd edildi. Ona görə ki, avtomobillər yox idi. Havaya azot, küükür oksidləri atılmırdı. Bu da onu göstərir ki, bizdə əsas problem elə nəqliyyatla bağlıdır.

Bakıda havanın keyfiyyətinin yaxşılaşmasının bir səbəbi də məişət tullantılarının 10 il bundan öncə ilə müqayisədə daha yaxşı idarə olunmasıdır. Düzüdü, elə yerlər var ki, hələ də məişət tullantılarının idarə olunmasında problemlər qalır. Amma mərkəzi hissələrdə bu cəhətdən vəziyyət daha yaxşıdır. Məişət tullantılarının idarə olunması problemi indi kənd yerlərində çoxdur. Bunu da diqqətdə saxlamaq lazımdır.

● **Bakı küləklərinin havanın keyfiyyətinə təsiri necədir?**

● Bakının havasını şimal və cənub küləkləri xilas edir. Daha çox cənub küləkləri. Cənub küləkləri dənizdən gəlir, dənizin havası da təmizdir. Dəniz Bakının havasını təmizləyir. Dəniz olmasaydı, Bakının havası daha pis olardı. Dənizin xeyri odur ki, həmin ərazidə bina tikmək mümkün deyil, orda maşınlar gəzə bilmir. İstər-istəməz o ərazi təbiətin öhdəsində qalıb.

● **Bakının tozu da çoxdur, bəzən daha da artır.**

● Toz problemini azaltmaq üçün Bakı ətrafında bitki örtüyü daha sıx əkilməlidir ki, qum-çınqıllı ərazidəki hava şəhərə daxil olmamışdan əvvəl filtrasiya olunsun. Məsələn, Xocasən gölü ətrafında salınan iri yaşılıq əraziləri bir neçə ildən sonra həmin ərazidə, eləcə də Bakının

● **Fəsilərə görə havanın keyfiyyətindən danışsaq.**

● Soyuq havalarda havanın keyfiyyəti nisbətən yaxşılaşır. Yağışlı havadan sonra isə hava tərtəmiz olur. Tozun hamısı aşağı çökür. Əsl təmiz hava yağışdan sonra olur.

● **Fərdlər, müəssisələr aspektindən yanaşsaq, havanın keyfiyyətinin yaxşılaşması üçün nələr edilə bilər?**

● Hər bir ev öz tullantılarını kəskin şəkildə azalda bilər. Məsələn, alış-verişdə mümkün qədər plastik torbalardan imtina etməliyə. Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin plastik qabları ekoloji çantaya dəyişməklə bağlı layihəsi var. Bu səyləri bir qədər də artırmaq lazımdır. Almaniyada plastik butulkaları mağazaya verib əvəzində çek alıb alış-veriş etmək olur. Bu, bizdə də tətbiq olunsaydı, böyük effekt verər. Müəssisələrin üzərinə yük qoyulmalıdır. Məsələn, şirkətlər plastik butulkalarda su satışı çıxarırlar, amma o qabların yığılmasına cavabdehlik daşıyırlar. Onlara butulkaların yığılması üçün məsuliyyət daşıdıqlarını bildirmək lazımdır. Heç olmasa iri mağazalarda qurğular qoyun, onları qəbul edin. Bakıda hansı kafeyə gedirsiniz, kabab təklif edirlər. Kababı da kömürlə bişirirlər. Kömür haradan gəlir? Təbiətdən. Bunun monitorinqi aparılmalıdır. Həm təstüsti havanı korlayır, həm də ağaclar kəsilir.

● **Bakının tozu da çoxdur, bəzən daha da artır.**

● Toz problemini azaltmaq üçün Bakı ətrafında bitki örtüyü daha sıx əkilməlidir ki, qum-çınqıllı ərazidəki hava şəhərə daxil olmamışdan əvvəl filtrasiya olunsun. Məsələn, Xocasən gölü ətrafında salınan iri yaşılıq əraziləri bir neçə ildən sonra həmin ərazidə, eləcə də Bakının

Kaspi

WWW.KASPI.AZ UC SSRIN QIZETI WWW.KASPI.AZ UC SSRIN QIZETI WWW.KASPI.AZ UC SSRIN QIZETI WWW.KASPI.AZ UC SSRIN QIZETI

FOTOLAR: RUFAT MIKAYILOV / GLOBAL MEDIA GROUP

“MÜƏSSİSƏLƏRİN ÜZƏRİNƏ YÜK QOYULMALIDIR”

● **Evlərimizdəki hava necədir?**

● Qənaətbəxş deyil. Məbellər otağın havasını çirkləndirən əsas mənbələrdən biridir. Məbel alarkən diqqətli olun. Rəngə fikir verin, qoxusu varsa, almayın. Evdə xalça çox olmamasına çalışın. Xalçalar çirklənmə mənbəyidir. Kanalizasiya sisteminin yaxşı olmasına diqqət edin. Kondisioner və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin plastik qabları ekoloji çantaya dəyişməklə bağlı layihəsi var. Bu səyləri bir qədər də artırmaq lazımdır. Almaniyada plastik butulkaları mağazaya verib əvəzində çek alıb alış-veriş etmək olur. Bu, bizdə də tətbiq olunsaydı, böyük effekt verər. Müəssisələrin üzərinə yük qoyulmalıdır. Məsələn, şirkətlər plastik butulkalarda su satışı çıxarırlar, amma o qabların yığılmasına cavabdehlik daşıyırlar. Onlara butulkaların yığılması üçün məsuliyyət daşıdıqlarını bildirmək lazımdır. Heç olmasa iri mağazalarda qurğular qoyun, onları qəbul edin. Bakıda hansı kafeyə gedirsiniz, kabab təklif edirlər. Kababı da kömürlə bişirirlər. Kömür haradan gəlir? Təbiətdən. Bunun monitorinqi aparılmalıdır. Həm təstüsti havanı korlayır, həm də ağaclar kəsilir.

● **Havanın çirkliliyi yuxarı, yoxsa aşağı mərtəbələrdə daha çox hiss edilir?**

● Bunun elə də fərqi yoxdur. Amma bir və ikinci mərtəbələr səthə daha yaxın olduğu üçün tozlanma onlarda daha çox ola bilər. Bir də bizə birinci mərtəbələrdə radon (radioaktiv maddələrdən yaranan qaz) ola bilər. Onu bizdə ölçmürük. Demirəm orda radon var, amma onun ölçüsti aparılmalıdır.

● **“Neftçilər” metrostansiyası ətrafında və Buzovnada yaşayan adamin sağlamlığında nə kimi fərq ola bilər?**

● Ölkəmizdə bu istiqamətdə klinik araşdırmaların aparılmasına ehtiyac var. Belə araşdırmalar həyata keçirilməlidir. Evlərin içindəki radonun ölçüsti aparılmalıdır.

Kaspi

WWW.KASPI.AZ UC SSRIN QIZETI WWW.KASPI.AZ UC SSRIN QIZETI WWW.KASPI.AZ UC SSRIN QIZETI WWW.KASPI.AZ UC SSRIN QIZETI